

ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETİM ÜYESİNİ DEĞERLENDİRMESİNE

AİT BİR UYGULAMA

Mürvet Pamuk*

Bu makale 20.04.2005 tarihinde alınmış hakem kontrolü sonrasında yayını uygun bulunmuştur.

Abstract:

Student evaluations of teacher effectiveness are actually a result of the students' perceptions about teacher's general behavior in the class. The purpose of this study is to determine the number and nature of factors which account for student perceptions of university teacher effectiveness. The sample used consists of the responses of 193 undergraduate students to the "Teacher Evaluation Questionnaire" at the Economy Faculty during the 2003-2004 Academic Year. The 18 questions of the questionnaire were measured on a scale from 1 through 5. A factor analysis technique was performed on the survey questions which measured the students' evaluations of the effectiveness of university teacher. In the first part of application of factor analysis, 5 factors were identified as having eigenvalues greater than or equal to one. In the second part, 11 questions related with the university teacher were analyzed and 2 factors were obtained. The result of this study should help educators to recognize the student perceptions to teachers.

Keywords : Factor analysis, evaluation of university teacher, student perceptions.

Özet:

Öğrencilerin öğretmen verimliliğini değerlendirmeleri aslında öğrencilerin öğretmenlerin sınıf içi genel durumları hakkındaki görüşleridir. Bu çalışmanın amacı, öğretim üyesinin verimliliğine öğrencilerin bakış açılarını dikkate alan faktörlerin yapısını ve sayısını belirlemektir. Kullanılan veriler 2003-2004 Öğretim Yılında İ.Ü.İktisat Fakültesi'nin 193 lisans öğrencisinin "Öğretim Üyesi Değerlendirme Anketi"nin sonuçlarını kapsar. Ankette yer alan 18 soru 1'den 5'e kadar numaralandırılmıştır. Öğrencilerin öğretim üyesinin verimliliğini ölçen bu sorulara faktör analizi tekniği uygulanmıştır. Faktör analizi uygulamasının ilk kısmında, özdeğerleri 1'e eşit veya 1'den büyük olan 5 faktör belirlenmiştir. Analizin ikinci kısmında, öğretim üyesi ile ilgili 11 soru ayrı olarak değerlendirilmiş ve 2 faktör elde edilmiştir. Bu çalışmanın sonucu, eğitimcilere öğrencilerin öğretmenlere bakış açılarını tanımlarına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Faktör analizi, öğretim üyesini değerlendirme , öğrenci bakış açısı

* Yrd. Doç. Dr. **Adres:** İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü, Yöneylem Anabilim Dalı Beyazıt - İstanbul. Tel: (212)-440 00 00 /11674.

E-Mail: pamuk@istanbul.edu.tr.

Öğrencilerin Öğretim Üyesini Değerlendirmesine Ait Bir Uygulama

1) Giriş

Çoğu insanlar tarafından düşünülür ki, öğrencilerin öğretmenler hakkındaki düşünceleri, öğretmenlerin verimliliğinin bir göstergesidir. “Öğrencilerin öğretmenin verimliliğini değerlendirmesi, öğrencilerin buna bakış açılarının değerlendirilmesinden ibarettir”(Simmons,1996,s.1). Fakat bir yandan da eğitimciler, bu tip öğrenci düşüncelerine veya tepkilerine dayalı kaynaklar konusunda hemfikir değillerdir. “Öğrenci değerlendirmeleri öğretmenin bilgisi, istekliliği, başka insanlara ilgisi, espri anlayışı gibi birçok faktöre bağlı olması mümkündür”(Coats.1972.s.357). Bir başka önemli husus, sınıftaki öğretmen ve öğrenci ilişkisidir. Bu ilişki öğrencinin öğrenmesini engelleyebilir veya kolaylaştırabilir; ve dolayısıyla öğrencinin bakış açısını değiştirebilir. “Öğretmenin kişisel davranışı, sadece öğrencilerin davranışlarına etki etmekle kalmaz, ayrıca öğretmenin sınıf içi iletişim hakimiyetini ve öğretmenin öğrencilere ulaşması için ihtiyacı olan sınıftaki sosyal ve duygusal altyapıyı da oluşturur. Yapılan çalışmalar, öğretmenlerle öğrenciler arasındaki iletişimin kalitesinin, öğrencilerin başarılarının ve davranışlarının önemli bir belirleyici unsuru olduğunu göstermiştir”(Soerjaningsih,2001,s.2).

Bu çalışmanın asıl amacı, öğrencilerin öğretim üyesi hakkındaki düşüncelerinin altında yatan faktörlerin türünü ve sayısını belirlemektir. Kullanılan veriler 2003-2004 öğretim yılında İ.Ü.İktisat Fakültesi'nin bölümlerinde öğrencilerin “Öğretim Üyesi Değerlendirme Anketi”ne verdikleri cevapları kapsar. 193 öğrencinin cevapladığı anket formunda 7'si dersle ilgili, 11'i öğretim üyesi ile ilgili olmak üzere toplam 18 soru bulunmaktadır. Öğrencilerin cevapları kötüden en iyiye doğru 1 ile 5 arasında numaralandırılmıştır. Bu numaralandırma, 1-Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Ankette yer alan sorulardan bazıları şöyledir;

-Hocanın Derse Düzenli Gelmesi:Hocanın derse gereken önemi gösterip,düzenli gelip gelmemesi.

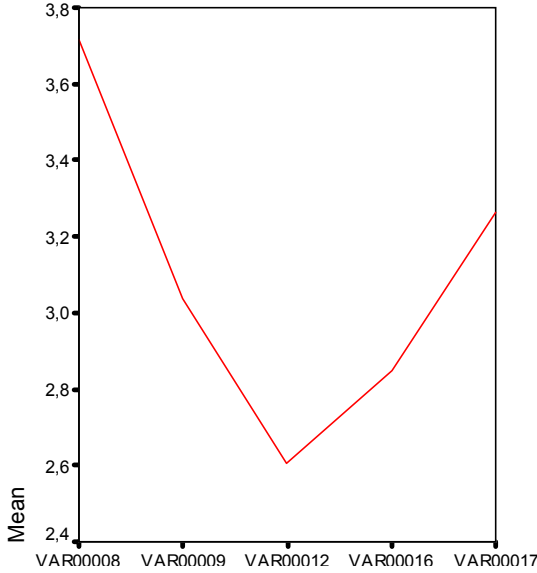
-Bilgiye Dayalı Otorite: Derste geleneksel otoritenin değil, bilgiye dayalı otoritenin hakim olup olmaması.

-Öğrenci Katılımının Cesaretlendirilmesi: Derste öğrencilerin derse katılımının, soru sormalarının ve fikirlerini açıklamalarının cesaretlendirilip cesaretlendirilmediği.

- Diyalog Kurmak: Derste ve ders dışında kendisiyle kolay diyalog kurulup kurulmaması.

- Soruların Dengeli Olması: Ara sınav soruları ile ders konularının dengeli olup olmaması.

On sekiz sorudan beşi için öğretim üyesi profiline bir örnek grafik aşağıda Şekil:1'de gösterilmiştir.

Şekil:1 Hoca Profili

X8-Hoca.derse düzen.gelme.
X9-Bilgiye dayalı otorite
X12-Öğr.kat.cesaretlendirme
X16-Diyalog kurma
X17-Sınav ve ders dengeli

Benzer çalışmalar yurt dışında bazı üniversitelerde de yapılmıştır. Coats and Swierenge(1972) Western Michigan Üniversitesinde yaptıkları çalışmada 3 faktör belirlemişlerdir. Toplam varyansın (değişmenin) %61,5'ünü açıklayan 1.faktör öğretim üyesinin karizmasını belirtmektedir. Diğer iki faktör ise buna göre daha az değerdedir. Okwilagwe (2002) Nijerya Üniversitesi'nde akademik ortamı etkileyen faktörleri belirlemek için benzer çalışmada bulunmuştur.

Elde edilen veriler Çok Değişkenli Analiz Tekniklerinden olan Faktör Analizi Tekniği kullanılarak SPSS for Windows 11.0 istatistiksel paket programında çözümlenmiştir.

2) Yöntem

Çalışmada kullanılan faktör analizi tekniği, genel olarak değişkenler arasındaki bağımlılık yapısını yok etme ve boyut indirgeme yöntemidir. Faktör analizi, değişkenler setinin varyans-kovaryans yapısını, bu değişkenlerin doğrusal birleşimleri vasıtasıyla, daha az sayıdaki faktörlerle açıklayarak, yorumlanmasını sağlar(Tatlıdil,1992,s.141). Dolayısıyla, faktör analizinin ilk aşaması korelasyon matrisinin elde edilmesidir. Faktör analizinin sorgulayıcı olarak kullanımında, korelasyon matrisinin seçilmesi uygun olur. Çalışmada, ankete verilen cevaplar için 18x18 boyutlu bir korelasyon matrisi oluşturulmuştur. Buradan analize ait ilk bilgiler Tablo:1'de Açıklanan Toplam Varyans tablosunda verilmiştir.

Bu tablodan görüldüğü gibi özdeğerleri 1'den büyük olan faktör sayısı 5'dir. Bu 5 faktörün tümü toplam varyansın %61,6'sını açıklamaktadır. Temel bileşenler yöntemiyle elde edilen ilk çözüme dik döndürme yöntemlerinden Varimax yöntemi uygulanmıştır. Buna ait çözümler Tablo:2'de verilmiştir. Faktörler ise sırasıyla toplam varyansın %15,630 , %15,488 , %12,589 , %11,171 ve %6,747 sini açıklamaktadırlar.

Tablo:1 Açıklanan Toplam Varyans

Başlangıç Özdeğerleri				Döndürülmüş Kareli Yüklerin Toplamı		
Bileşenler	Toplam	Varyans%	Kümülatif %	Toplam	Varyans%	Kümülatif %
1	5,183	28,793	28,793	2,813	15,630	15,630
2	2,337	12,981	41,774	2,788	15,488	31,118
3	1,400	7,777	49,552	2,266	12,589	43,707
4	1,138	6,323	55,875	2,011	11,171	54,878
5	1,035	5,750	61,624	1,214	6,747	61,624
6	,942	5,233	66,857			
7	,918	5,100	71,957			
8	,880	4,886	76,844			
9	,856	4,754	81,598			
10	,720	4,000	85,598			
11	,637	3,540	89,138			
12	,481	2,673	91,811			
13	,436	2,424	94,235			
14	,393	2,185	96,420			
15	,261	1,451	97,871			
16	,198	1,097	98,968			
17	,115	0,641	99,609			
18	7,0E-02	0,391	100,000			

Başlangıç Metodu: Temel Bileşenler Analizi

Tablo: 2 Döndürülmüş Faktör Matrisi (Varimax Yöntemi)

	Faktörler				
	1	2	3	4	5
X1-Ders.konu.ve içer.	,703	,102	-,105	,340	,108
X2-Dersin süresi	,321	1,4E-02	2,4E-03	-5,E-02	,733
X3-Kaynak	,614	6,4E-02	,180	,188	,227
X4-Mes.geliş.gerekli	,488	8,4E-03	-3,E-02	2,2E-02	-,129
X5-Uygul.olanakları	,735	9,6E-02	,372	-5,E-02	,100
X6-Uygul.için süre	,660	8,4E-02	,449	-1,E-01	,197
X7-Uygun sınıf	-,139	6,4E-02	,185	,315	,594
X8-Hoca. derse düz.gel.	,326	7,0E-02	-,185	,590	,164
X9-Bilgiye dayalı otorite	,132	,947	,139	9,8E-02	3,4E-02
X10-Önem.nok.vurgu.	,412	8,8E-02	,490	,515	5,1E-02
X11-Yeterli diyalog	,325	8,6E-02	,564	,470	,164
X12-Katıl.ve soru teşvik	,221	1,0E-01	,650	,459	-6,E-02
X13-Ödev	1,7E-04	,947	,120	3,9E-02	6,8E-02
X14-Yard.ders araç.	-1,E-02	7,6E-02	,490	-2,E-02	-4,E-02
X15-Giriş.özet	8,8E-02	5,3E-02	,664	4,9E-02	,251
X16-Dersdışı ulaş.diyal.	-,148	2,8E-02	9,4E-02	,572	9,9E-02
X17-Sınav-ders dengeli	,108	,948	3,7E-02	8,4E-02	-2,E-02
X18-Aynı hoca.almak	,343	,148	,328	,595	-,233

“Her bir faktör üzerinde yüklemde bulunan değişkenlerin yorumlanmasında 0,30 seviyesi genellikle minimum faktör yükü olarak kabul edilir. Çünkü bu seviye faktör tarafından açıklanan o değişkenin varyansının yaklaşık %10’unu belirtir.”(Hill,1995,s.63). Faktör 1’e en fazla katkıda bulunan değişkenlerin ankette yer alan dersle ilgili 7 değişkenden 5’i olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Faktör 1 “**dersin içeriği faktörü**” olarak isimlendirilebilir. Diğer 2 değişken Faktör 5’de yer almıştır. Faktör 5 ise dersin süresi ve dersin yapıldığı sınıf ile ilgili olarak “**dersin işleniş faktörü**” olarak isimlendirilebilir. Faktör 2, Faktör 3 ve Faktör 4 ise öğretim üyesi ile ilgili değişkenleri kapsar. Bu değişkenlerle ilgili faktör yapısını daha net ve açık bir biçimde elde edebilmek için öğretim üyesi ile ilgili 11 değişken ayrı olarak faktör analizine tabi tutulmuştur. Öğretim üyesine ait X8’den X18’e kadar olan 11 değişkene ait bilgiler Tablo:3’de Açıklanan Toplam Varyans Tablosunda verilmiştir. Özdeğerleri 1’den büyük olan faktör sayısı 2’dir. Varimax yöntemiyle elde edilen Döndürülmüş Faktör Matrisi Tablo:4’de verilmiştir. Görüldüğü gibi değişkenler arasında daha belirgin bir faktör yapısı oluşmuştur.

Tablo:3 Açıklanan Toplam Varyans

Bileşenler	Başlangıç Özdeğerleri			Döndürülmüş Kareli Yüklerin Toplamı		
	Toplam	Varyans%	Kümülatif %	Toplam	Varyans%	Kümülatif %
X8	4,598	41,804	41,804	3,471	31,554	31,554
X9	1,397	12,701	54,505	2,525	22,951	54,505
X10	,920	8,360	62,865			
X11	,804	7,312	70,178			
X12	,736	6,689	76,867			
X13	,619	5,627	82,494			
X14	,553	5,030	87,524			
X15	,422	3,838	91,361			
X16	,408	3,712	95,074			
X17	,304	2,766	97,840			
X18	,238	2,160	100,000			

Başlangıç Metodu: Temel Bileşenler Analizi

Tablo:4 Döndürülmüş Faktör Matrisi (Varimax Yöntemi)

	Faktörler	
	1	2
X8-Hoca.derse düz.gel.	,510	5,418E-02
X9-Bilgiyedayalı otorite	,648	,287
X10-Önem.nok.vurgu.	,718	,388
X11-Yeterli diyalog	,657	,448
X12-Katıl.ve soru teşvik	,580	,511
X13-Ödev	8,649E-02	,791
X14-Yard.ders araç.	6,397E-02	,795
X15-Giriş,özet	,392	,631
X16-Dersdışı ulaş.diyal.	,497	,244
X17-Sınav-ders dengeli	,744	-,262
X18-Aynı hoca.almak	,736	,208

Tablo:4'e bakıldığında, 11 değişkenden 8'inin Faktör 1'e önemli yüklemelerde bulunduğu görülür. Bunlar; hocanın derse düzenli gelip gelmemesi, bilgiye dayalı otoritenin olup olmaması, önemli noktaların vurgulanıp vurgulanmaması, derste yeterli diyalogun kurulup kurulmaması, katılımın ve soru sormanın teşvik edilip edilmemesi, ders dışında hocaya ulaşmanın kolay olup olmaması, sınav-ders konularının dengeli olup olmaması ve öğrencilerin aynı hocadan ders almayı isteyip istemediklerini belirten değişkenlerdir. Bu değişkenler hocanın derse ve öğrenciye verdiği önemi gösterdiğinden, bu faktör öğrencinin hocayı her yönüyle beğenip beğenmediğini göstermektedir ve **“öğretim üyesinin eğitimdeki sorumlulukları faktörü”** olarak isimlendirilebilir. Faktör 2'ye en fazla katkıda bulunan değişkenler ise; ödev verilip verilmemesi, yardımcı ders araçlarının kullanılıp kullanılmaması, dersin başında bir giriş ve özetin yapılıp yapılmaması'dır. Ayrıca diğer değişkenlerden X10, X11 ve X12 değişkenlerinin de bu faktör üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Bu faktör de **“dersin işlenişine yardımcı faktör”** olarak yorumlanabilir. Kareli faktör yükleri ise Tablo:5'de yer almaktadır.

Tablo:5 Kareli Faktör Yükleri

	Faktörler		
	1	2	h^2
X8-Hoca.derse düz.gel.	26,01	0,29	26,30
X9-Bilgiye dayalı otorite	41,99	8,24	50,23
X10-Önem. nok. vurgu.	51,55	15,05	66,66
X11-Yeterli diyalog	43,16	20,07	63,23
X12-Katıl.ve soru teşvik	33,64	26,11	59,75
X13-Ödev	0,74	62,57	63,31
X14-Yard.ders araç.	0,40	63,20	63,60
X15-Giriş,özet	15,37	39,82	55,19
X16-Dersdışı ulaş.diyal.	24,70	5,95	30,65
X17-Sınav-ders dengeli	55,35	6,86	62,22
X18-Aynı hoca.almak	54,17	4,33	58,50
Ortalama	31,55	22,95	54,50

Tablo:5’de 1. ve 2. sütunlarda yer alan değerler, Tablo:4’deki faktör yüklerinin kareleridir ve herhangi bir değişkenin faktörlerle açıklanan varyans yüzdesini verir. 3.sütunda yer alan h^2

değerleri ise ortak varyansı belirtir ve her değişkenin varyansının tüm faktörler tarafından açıklanan yüzdesini gösterir. Bu faktörlerin açıkladığı varyans miktarı en az %26,3 ile “öğr.üyesinin derse düzenli gelip gelmemesi” değişkeninin varyansı, en fazla ise %66,66 ile “önemli noktaların vurgulanması” değişkeninin varyansıdır. Faktör1, toplam varyansın(değişmenin) %31,54’ünü, Faktör 2 ise %22,95’ini açıklar. Bunlar faktörlerin kapsamlılığını ve kuvvetliliğini belirtir.Her ikisi birden toplam varyansın %54,5’ini açıklamaktadır.

3.Sonuç

Öğrencilerin öğretim üyesi hakkındaki düşüncelerinin altında yatan faktörlerin türünü ve sayısını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada,ankette yer alan 18 değişken (soru) faktör analizine tabi tutulduğunda 5 faktör elde edilmiştir. Elde edilen 5 faktörün 2’si ankette yer alan dersle ilgili değişkenleri kapsar.Kalan 11 değişken öğretim üyesi ile ilgili değişkenlerdir. Bu nedenle bu 11 değişken ayrı olarak faktörlenince 2 faktör elde edilmiştir. Toplam değişmenin %31,55’ini açıklayan Faktör 1, öğretim üyesinin derse ve öğrenciye verdiği önemi belirten değişkenleri kapsadığından “öğretim üyesinin eğitimdeki sorumlulukları faktörü” olarak ele alınmıştır. Faktör 2 ise toplam değişmenin %22,95’ini açıklamaktadır ve “dersin işlenişine yardımcı faktör” olarak isimlendirilmiştir. Coats and Swierenga (1972) çalışmalarında belirttikleri gibi “sosyal bilimciler genellikle grup liderlerinin davranışlarını iki faktöre bağlarlar. Her ne kadar araştırmacılar bu faktörlere farklı isimler verseler de, bunlar genellikle insanı ve kuruluşu merkez alan faktörler olarak düşünülebilir. Eğitim-öğretim alanında da bu faktörler genellikle öğretmeni ve öğrenciyi merkez alan faktörler olarak isimlendirilir. “Bu çalışmada Coats and Swierenga’nın çalışmasını destekleyen sonuçlar elde edilmiştir.

Bu çalışma bir öğretim üyesi için yapılmıştır ve bu nedenle sınırlı bir çalışmadır. Kullanılan anket formu geliştirilebilir ve tüm fakülte için uygulanarak, öğrencilerin genelde öğretim üyelerine bakış açılarını belirlemek için bir değerlendirmede bulunulabilir. Dar kapsamlı da olsa bu çalışma sonuçları, öğrencilerin öğretim üyelerine bakış açılarını tanımak açısından eğitimcilere yardımcı olacaktır.

Kaynakça

- 1) Coats, W.D. and Swierenga, L.(1972).**Student Perceptions of Teachers:A Factor Analytic Study**. The Journal of Educational Research.Vol.65,No.8,s.357-360.
- 2) Hill, G.G. and Petty, G.C.(1995). **A New Look at Selected Employability Skills: A Factor Analysis of the Occupational Work Ethic**. Journal of Vocational Education Research.Vol.20,No.4,s.59-73.
- 3) Okwilagwe,E.A.(2002).**Research in Education:Nigerian Students' Perceptions of Academic Departments as a Teaching and Learning Environment**. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qa3765/is_200211/ai_n9100238.(04/04/2005).
- 4)Simmons,T.L.(1996).**Student Evaluation of Teachers**. http://www.jalt.org/test/sim_1.htm. (08/04/2005).
- 5)Soerjaningsih,W.,Fraser,B.J. and Aldridge,J.M.(2001).**Teacher-Student Interpersonal Behaviour and Student Outcomes Among University Students in Indonesia**. Section 1.01 <http://www.aare.edu.au/01pap/soe01034.htm>.(06/04/2005).
- 6) SPSS(1975).**Statistical Package for Social Sciences**. Norman,H.N.,Hull,H.C., Jenkins,K.S. and Dalament.New York.
- 7) Tatlıdil,H.(1992).**Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz**.Ankara.